Digitized by the Internet Archive
in 2020 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b31869178

D. O. M. A.

DISPUTATIO INAUGURALIS

De

FEBRE PESTILENTIALI ET MALIGNA IN GENERE,

Quam

Juſſu & Autoritate Gratioſiſſimæ Facultatis MEDICÆ,

SUB PRÆSIDIO

VIRI

Ampliſſimi, Excellentiſſimi atq; Experientiſſimi

Dn. D. WERNERI ROLFINCKII,

Philoſophi & Medici Celeberrimi, Facult. Med. Profeſs. Publ. meritisſimi, & Senioris gravisſimi, Domini, Præceptoris, Promotoris & Patroni plurimùm obſervandi, colendi.

Pro LICENTIA & ſummis in Arte Medica Privilegiis legitimè impetrandis,

Publicè ventilandam proponit

BALTHASAR WIDMARCTER
Willerſtadio-Thuringus.

In Auditorio majori horis conſuetis

ad d. Januarii.

JENÆ
ANNO M DC XL.
TYPIS ERNESTI STEINMANNI.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

Cum Deo.

INter accidentales Febrium differentias, vulgata & cognitu maxime neceſſaria eſt, quæ febres malignas & peſtilentes complectitur. Non enim ſaltem ſæpius, quibusdam temporibus, in una vel pluribus regionibus & urbibus, communiter graſſantur; ſed etiam per multas alterationes & fermentationes, tanquam per gradus, in ipſam Peſtem, morbum generi humano pernicioſisſimum, degenerant; ut, ſi hanc ab illis diſcernere Medicus, & pro poſſe præcavere velit, ipſarum cognitioni ſummopere incumbere neceſſe habeat. Oppidò verò de ipſarum naturis & curationibus, ob varietatem & occultam naturam, diverſæ oriuntur ſententiæ, ut cuivis adhæreas, ſemper tamen contrariæ ſententiæ Patoni repugnent gravisſimi. Quibus plerisq; miſſis, probabiliora, pro virili, ex Proceribus Medicis, breviter proferre conabimur.

NOMINA Peſtis, peſtilentialis & malignitatis, unde oriantur, videri poſſunt Autores. Scire hîc ſufficiat in genere, nominibus illis denotari rem quamcunq; pernicioſam: in ſpecie verò, partim morbum periculoſum & pernicioſum, partim ſtatum & conditionem temporum anni, quibus morbi tales graſſantur; *Galen. in Proœm. in 1. Epid. & 6. epid. com. 1. t. 29.* Licet verò peſtilens & malignum interdum ſumantur pro ſynonimis; Uſus tamen obtinet diſtinctionem, ut malignitas latius pateat peſtilentialitate: quam pro uſu & inſtituto nunc magis, nunc minus obſervabimus. Ipſam verò DEFINITIONEM REI quod attinet, cum duo in febribus peſtilentibus & malignis ſint obſervanda & diſtingvenda, febris ſe habens ut genus vel materia, & peſtilens ac maligna qualitas, ipſi adjuncta ut differentia generi vel forma materiæ, atq;, præterquam quod

febres hæ ſunt è complexorum genere, formalis malignitatis ratio lateat, de qua *Scal. exerc. 325. ſ. 4.* pro voto eam dare nequimus. Deſcribimus tamen FEBREM PESTILENTEM & MALIGNAM IN GENERE; de hac enim ſolum modo hic erimus ſolliciti, morbum partium ſimilarium acutum, occultum & venenatum, cor hominis primariò lædentem.

Pro majori explicatione PRÆNOTAMUS 1. Peſtem & febrem peſtilentialem diſtingvi ſecundū *Gal. 3. epid. c. 3. 3. Præſag. Pulſ. 4. 1.* PESTIS eſt, cum materia peſtilens, etiā ſine putredine, per ſe & proximè homini nocere, eumq; jugulare potis eſt; cui, morbo inducias cōcedente, nec hominem mox jugulante, ſi febris, quod plerumq; fit accedat, febris peſtilentialis à multis Medicis appellatur, neq; ſubjecto, cauſis, aut genere diſtingvuntur. Febris autem Peſtilens in ſpecie ſic dicta, ſemper eſt conjuncta putredini, quamvis nec hæc ſit de malignitatis formali, & non tantùm à malignitate, ſed etiam putredine imminet periculū. 2. Diſtingvuntur principaliter perniciei & contagionis vehementia. Peſtis enim eſt morbus ſummè pernicioſus, ut plurimi infecti pereant: ſummè contagioſus, ut obvii quiq. ab ægris inficiantur, *Gal. de Theriac. ad Piſon. c. 16.* & non ſolùm in proximos, ſed & remotos, per aërem vel fomitem, contagium propagat, plerumq; à cauſa communi proveniens. In peſtilenti verò febre eſt minor venenoſitas, minusq; contagium, & vel quidem pleriq; moriuntur, alii tamen non inficiuntur, aut ſaltem prædiſpoſiti, & proximè cum ægris converſantes: vel, licet & pernicies & contagium idem, quod in Peſte animadvertatur, quamvis rarò contagii ſemina, vel per aërem vel fomitem, ad longè diſtans ſpargat, utrumq; tamen ſummum gradum non attingit, ac non pauci convaleſcunt.

Atq; ſic peſtis & febris peſtilentialis in ſpecie ſic dicta, *formaliter & cauſis eſſentialib.* differunt: quamvis enim uterq; affectus à veneno fiat, non tamen fit ab eodem veneni genere. Nec tamen etiam neceſſe eſt, ut ſem per cauſis efficientibus reſpective remotis, peſtis nimirum ex communi

muni aëris vel victus, peſtilens verò febris ex privato morboſo apparatu oriatur; nam experientia teſte, tam ſporadicæ quàm epidemiæ dantur peſtilentiales febres & malignæ, videatur *Foreſti obſervationum l. 6. Herc. Saxon. l. 8. c. 37. & l. 11. ſ. 2.* paſſim.

Prænotamus 2. Malignas febres in ſpecie ſic dictas differre à Peſtilentibus, quod periculum minantes ſpem ſalutis non adimunt. *Gal. 1. Prorrh. t. 14.* Fit autem dupliciter. 1. Cùm omne quidem venenum abeſt febri, ob cauſæ tamen vehementiam & malam aliquam diſpoſitionem, v. g. humoris cruditatem, acrimoniam, vel loci affecti rationem, curatio difficilis redditur, & graviora apparent ſymptomata. 2. cùm ob occultam & venenatam diſpoſitionem, gravia illa apparent ſymptomata, morbusq; periculoſior evadit, de quo modo hic ſumus ſolliciti.

Sicut autem febres peſtilentes à peſte differunt gradu perniciei; ita malignæ à peſtilentibus; materia enim à qua peſtis provenit, ab ea, à qua febris peſtilens, & à qua maligna, *ſpecie* differt. Pernicies autem & contagium in Peſte, ſunt ſummo in gradu; minoris vehementiæ in peſtilentibus; & adhuc minoris in malignis, in quibus contagium ſæpe plane abeſt. *Herc. Saxon. Petrus Salius Diverſus, alii.* Comparatio autẽ nõ intelligenda accidentaliter, ſecundũ magis & minus, quæ ſpeciem non variant; ſed *eſſentialiter.* Veneni enim naturam à priori ignorantes, ex effectis & accidentibus cognoſcimus cauſam & ſubjectum *Gal. 3. de Criſ. 4.* Malignæ igitur febres, ſunt inter peſtilentes & putridas mediæ, ſicut peſtilentes inter peſtem & malignas; malignitas tamen tanta non eſt, ut per ſe, niſi putredo humorum & febris accedat, homini adeò nocere atq; eum jugulare poſſit; & licet graviora quædam habent ſymptomata, pauciores tamen inde moriuntur: periculoſiores nihilominus ſunt ſimpliciter putridis, & ad veram peſtem via & initium.

Genus quod attinet, eſſe febrem peſtilentem & malignam morbum, impotentia actiones naturales exercendi, ſatis manifeſtat, eumq; partium ſimilarium ex actioni-

bus læſis patet. Cùm autem duo ſint genera morborum partium ſimilarium; manifeſtum, primas qualitates elementorum, & occultum, divinius principium elementis, tota ſubſtantia à Medicis dicta, lædens; utrumq; hic concurrit, diſpoſitio nimirum tùm manifeſta elementaris calida, tum venenata & occulta. Morbum autem acutum propriè ſic dictum, demonſtrant præcedentia, conſequentia, & eſſentialiter inhærentia, calor acris, pulſus, modus invadendi, paroxyſmi, motus morbi, cum celeritate, periculo & vehementia, variæ humorum excretiones putridæ, ratio curandi, *Gal. 1. de diff. febr. 5.* venenatum & occultum morbum teſtantur accidentia ſubſequentia, graviſſima & ſæviſſima, ſubitaneus virium lapſus, ſæpe ſine cauſis manifeſtis, calore intenſo, excretionibus, vigiliis, doloribꝰ &c. citra naturam febris. Vocatur autem occultus, quia licet formalis malignitatis ratio ſit definita in natura, certæq; vires; in hominum tamē animis earum cauſæ haud omninò certæ & manifeſtæ ſunt, quod nunquam unius modi contingunt, adeò, ut in tanta varietate, adde & formarum caligine, generale aliquid ſtatuere & exploratum, perarduum ſit ut ait *Paræus de Peſte.* Quia autem à malignitate & febre interdum ipſum Cor, & partes ſolidæ, interdū Spiritus magis afficiūtur, ob ſimilitudinem ad ephemeras & hecticas etiam referuntur: *Gal. 3. de Præſ. Pulſ. 3. 4, 10. m. m. in fine, 2. diff. febr. 9. v. Herc. Sax. ſ 2. Phœnigm. Fracaſtor. de morb. contag. l. 2. c. 4. & 5.* quod tamen fit ob defectum appellationum commodiorum; *propriè* enim tales non ſunt. Nam in vulgaribus ephemeris & hecticis, ſaltem fit mutatio qualitatum corporis manifeſta, atq; ephemeræ citò, abſq; periculo, niſi error externus accedat, & putredine; (ſpiritus enim igneos & mobiles, ſupra ſortem elementorum elevatos, modo vulgari putreſcere, adhuc in dubio) hecticæ tardè, ſine dolore & putredine, abſq; cauſa continente & fovente, terminantur: quæ de peſtilentibus & malignis dici non poſſunt, cum occulto & peculiari modo corrumpant, & plerumq; imò ſemper putredinem excitent. Dum verò humores putreſcentes, non tam varient ob diverſitatem

tem ſuæ naturæ, quam loci in quo hœrent; atq; hinc febrium putridarum aliæ ſint continuæ, aliæ intermittentes, febres peſtilentes in ſpecie & contradiſtinctas malignis, omnes CONTINUAS cenſet *Sennertus*, quia nimirum venenatæ putredinis ea ſit vis, ut quocunq; in loco excitetur, in totum corpus ſe diffundat, & corruptis, in venis atq; arteriis magnis, humoribus, facilè continuò cor laceſſat: natura verò impedita & oppreſſa, morbum vel certo ordine aggredi, vel ab humoribus corruptis aliquandiu ſeſe liberare non poſſit, neq; certis intervallis humores peſtilentes expellere. Quamvis etiam putredo peſtilens, in humoribus in primis viis contentis, primò accendi poſſit; tamẽ propter maximam activitatem veneni, humorumq; & vaſorum continuitatem, facilè labes illa ſuperioribus quoq; venis communicari poteſt. MALIGNÆ tamen in ſpecie, atq; inprimis, quæ ex privato humorum vitio generantur, licet maxima ex parte ſint continuæ, intermittentes tamen interdum eſſe ſaltem experientia ſuperiorum annorum in quibusdam Germaniæ locis, docere poteſt. Cum enim in talibus febribus tanta veneni vis non ſit, nihil obſtat, quin natura, ſtatis periodis, excretiones aliquas inſtituere poſſit, ſi in primis viis humores malignitatem concipiant. Quem ad modum autem continuæ, nulli earum generi peculiariter ſunt addictæ; ſed, prout Putredo in hunc vel illum morboſum apparatum & humorem incidit, nunc ſynochas, nunc periodicas, cùm horrore & quibusdam exacerbationibus, excitat: ita intermittentes, nunc periodum certum obſervant, nunc minimè, dum natura oppreſſa, materiæ minore vel majore quantitate, ordinem in motibus ſuis ſtatum ſervare non valet. Vid. Autores paſſim.

SUBJECTUM adæquatum & denominationis, eſt totum corpus, aut præcipuę ejus partes viventes, quatenus calorem quendam actualem, ex inſito & influente conflatum, habent; dum is mutatur, intenditur, vel corrumpitur, non ſaltem temperiei elementaris, ſed & totius ſubſtantiæ ratione. Cum enim contraria ex eodem ſubjecto ſe mutuò expellant, & actio fiat à contrariis, ſub eodẽ gene-

genere contentis, *Ariſt. 1. de gen. & cor. 7.* idem, reſpectu e-jusdem, erit ſanitatis & morborum ſubjectum. Quia autem nullum membrum in toto corpore, eſt magis ad vitam neceſſarium & principalius CORDE; utpote, quod, naturaliter conſtitutum, per ſpiritus & ſangvinem, temperiem naturalem totius corporis fovet; idem, calorem p. n. concipiens & malignam qualitatem, easdem toti corpori communicans, eſt ſubjectum Principale, quod quidam inhæſionis vocant. Febris enim generari non poteſt, niſi corde calefacto & affecto, *Galen. 1. de diff. febr. 3.*

CAUSAS quod attinet, quamvis adeò, reſpectu malignitatis & veneni, determinari nequeant, cum ſi eas ſciremus, rem ipſam ſciremus *Ariſt. I. Poſt.* (nondum verò eas gradum ſummum, peſtem producendi, attigiſſe, ex dictis patet) IMMEDIATAS tamen & PROXIMAS, cum Doctisſimis Medicis, ſtatuimus, vapores putridos, malignos & peſtilentes, ſangvini & ſpiritib9 permixtos vel caliditate & occultis qualitatibus, cordi ejusq; facultatib9 adverſos, quas ſubitò proſternunt, lædunt & abolent: vel febrem, præter & ſupra naturam ejus, curatu difficilem & periculoſam reddentes.

MEDIATÆ PROXIMIORES INTERNÆ, ſunt humores peccantes, toto genere, ſubſtantia & qualitate; venenati nimirum, crudi, excrementitii, humoribus in corpore per mixti, putredini & corruptioni obnoxii, vel ſua natura & interna diſpoſitione, vel externa atq; occaſione: cum enim ſint corpori alendo minùs idonei, præterea accidentaliter bonis humoribus uniti, tanto ſtudio, quanto naturales & boni, à natura regi nequeunt; ſed pro ratione vitii & agentis externi, majoris vel minoris, ſenſim vel confertim, in putredinem & corruptionem prolabuntur, & ſecernuntur; ſecreti autem & ſeorſim exſiſtentes, ab iis, quibus permiſti non ſentiebantur, vel moti, naturam moleſtant & tot peſſima ſymptomata inducunt, aut hominem enecant, ut habet *Hipp. de Medic. veteri.*

EXTERNÆ præcipuæ ſunt aër, ſtellæ & contagium, humoribus vitioſas diſpoſitiones inducentes: contagium

tamen

tamen ut & aër certo reſpectu, tam ad internas cauſas, reſpectu ipſius corporis morboſi, quàm externas, tum reſpectu propagationis ſui, tum corporis quod inficit, referri poteſt; quin omnes ſuo modo, ad remotiores referri poſſunt. A E R, (vel potius miſta aëri corpora,) vitioſus redditur, tam ob manifeſtas, quam occultas qualitates; idq; vel à ſuperioribus, vel inferioribus. A ſuperioribus, manifeſtis qualitatibus vitiatur & corrumpitur, ob conſtitutionem calidam & humidam, auſtrinam, pluvioſam atq; alias temporũ anomalias, quales deſcribunt *Galen. 1. de diff. febr. 2. & 4. Hipp. 3. epid. c. 3. 3. Aph. in lib. de aëre aq. & locis;* quas ob non tantùm corpora ad putredinem diſponuntur, ſed & vapores humidi, non diſcuſſi & cumulati, putreſcunt, corrumpuntur, & venenatam naturam induunt. Occultis vitiatur, dum ſine putredine, calida & humida aëris conſtitutione, aut præcedente anomala aëris mutatione, occultis quibusdam ſeminiis, naturæ humanæ adverſis, inquinatur. Ab inferioribus aër poteſt vitiari & corrumpi, cùm venenatæ auræ & halitus è terræ cavernis, fodinis metallicis, mineralibus, aquis putridis, puteis, corporibꝰ putreſcentibus *2. de nat. hum. 4.* & ſimilibus ipſi permiſcentur; ob quæ ſæpè graviſſimos ortos morbos epidemios teſtantur hiſtoriæ.

S T E L L Æ & ſyderum influxus nõ ſaltem aërem corrumpere poſſunt, ut peſtilentia & maligna illa, quæ in eo continentur, *μιάσματα* homini communicata, graviſſimorum morborum ſint cauſæ; ſiquidem aër ita, vel manifeſtis vel occultis qualitatibus, affectus, corpori humano conſervando aptus non eſt; ſed humores ad tales morbos diſponit & corrumpit: verùm etiam proximè & immediate, occultis influentiis præcipuè, humores & ſpiritus corrumpit. Quamvis autem hæc non per ſe faciant, ſiquidem omnes aſtrorum influentiæ, etiam contrariæ, bonæ ſunt, & ad univerſalem naturæ curſum neceſſariæ; per accidens tamen, ob ſubjectorum ſpecificorum & individuorum diverſitatem, in quæ agunt, hoc efficiunt. Sicut enim quibusdam individuis æſtas vel hyems nocet, ob

B ſum-

ſummum vel calorem vel frigus; ita etiam occultæ influentiæ nocere poſſunt, quia ut manifeſtæ qualitates ad univerſalem illum curſum etiam ſunt neceſſariæ. Materia tamen talium *μιασμάτων*, quæ aëri inſunt, & cum ſpiritu attracta, corpora inficiunt, non à cœlo influit; ſed in inferioribus continetur, eamq; cœleſtia corpora (ob generationem rerum, quæ per accidens deſtruit,) variè agitare, diſponere, miſcere, & alterare poſſunt: neq; enim ſunt fructus ſtellarum ut Paracelſus putat. Quæ Aſtrologi ſpecialiter docent, huc non pertinent.

Contagiosum inquinamentum, à morboſo corpore alteri comunicatum, citra ſenſibilem aliquam alterationem aut præviam diſpoſitionem, ſimilem ſpecie affectionem morboſam producit: Quod fit vel per contactū immediatum, vel mediatum, qualia ſunt aër, vel fomes aliquis, exſpirationes & halitus per poros cutis, *ἄδηλον διαπνοὴν*, per ſordes, ſudores, veſtimenta, ſtragula. Quo facit peculiaris corporis recipientis diſpoſitio & analogia, tùm occulta, qua corpori communicanti ſimilis eſt, ut fit in conſangvineis, (quamvis ratione cōtagii ſit *ἀντιπάθεια*, actio enim fit ratione contrarietatis) nec veneno reſiſtit; tùm manifeſta, quo referuntur pori ampliores corporis & patentiores, temperamentum calidum & humidum colluvies humorum & ſimilia de quibus mox.

Atq; hæ & ſimiles cauſæ aliæ, prout ſunt univerſaliores vel particulariores, ſporadicas & epidemias febres reſpectivè inducunt.

Remotiores & *προφάσεις* I. Naturales, ſunt temperamentum, ætas, ſexus, habitus corporis, calidiora & humidiora, plethora, cacochymia; præcipuè *ἰδιοσυγκρασία*, de qua modò dictum, plurimùm valet; malignitas tamen occultis qualitatibus atq; in omnis generis conſtitutiones agit. II. Non Naturales, plurimi momenti ſunt, Cibus & Potus putredini & corruptioni obnoxius, vel perſe, ut ſunt cibus pravi & venenati ſucci, corruptus, putridus, craſſus, viſcidus, fructus *ὡραῖοι*, ſalſus,

ſus, ſiccus, aquoſus, acris, tenuis, varius, contrariarum qualitatum, vina diuretica, aqua lutoſa, limoſa, putrida & ſimilia aſſumta; vel per accidens, ob præparationem talis, quantitatem nimiam, etiam bonorum alimentorum, modum præpoſterum aſſumendi, & alia, quæ vel cumulant vitioſos, crudos, craſſos & malignos humores, vel præſentes in primis viis, ad hepar, minores venas, & poros corporis impellunt, ſangvini miſcent, vel obſtruunt. Atq; humores ejusmodi facilè ulterius in deterius degenerant, putreſcunt & vires exſerunt, ubi occaſio acceſſerit: Qualia ſunt Aer, Animi Pathemata, ira, terror, metus, quibus mediantibus Imaginatio humores & ſpiritus movere, agitare & malignè diſponere poteſt. Motus corporis intempeſtivi, Somnus & Vigiliæ, immoderatæ: Excreta & Retenta humorum per ſudorem, urinam, hæmorrhoides, menſtrua, alvum, ſemen, modum excedentia. Foris Incidentia & occurrentia, Balnea, putrida, venenata & ſimilia, calida, frigida, humida, ſiccæ, adſtringentia &c. quæ omnia, vel calorem cum humiditate nativa evocando & debilitando, vel tranſpirationem corporis & ventilationem humorum prohibendo, latentes diſpoſitiones cauſarum antecedentium facilè in actum ducunt. III. Præternaturales ſunt, partium coctioni deſtinatarum debilitates & vitia, vel manifeſtarum vel occultarum qualitatum, quæ ob alimenta etiam bona vel corrumpuntur, vel ſimilibus qualitatibus impregnantur, cacochymia, cachexia, febres ephemeræ, unde etiam corpus liberè non ventilatur; ſed acres ac calidæ fuligines retentæ, humores accendunt, & humido cum calore proprio evaporante, putreſcunt; abſceſſus, inflammationes, dolores humores attrahentes, per accidens, qui ob copiam non perflati putreſcunt, vel vaporibus ſangvinem & ſpiritus inquinant. De his omnibus poteſt videri *Gal. præcipuè l. de inæq. intemp. 2. de cauſ. morb. de diff. ſympt. 1. de diff. febr. de cib. bon. & mal. ſucci. 11. m. m. alim. facult.*

Differentiæ I. Ratione Generis, ſunt aliæ pernicioſiores ſæviores calidiores, aliæ mitiores ac mi-

mus pernicioſæ: quæq; in ſuo genere, & prout magis putredo, magis malignitas vel utrumq; excellit. Malignitas tamen formales hic conſtituit differentias. Hinc Chimici malignitates has vel animalium, vel plantarum, vel mineralium, ob ſimilitudinem ſymptomatũ, quæ utrobiq; conſpiciuntur, venena imitari ſtatuunt: cum enim eſſentiales differentias conſtituere difficile ſit, potisſimæ ex ſymptomatibus, per quæ malignitas ſe prodit, deſumuntur. Hæc cùm ſint variæ, variæ etiam dantur febrium peſtilentium & malignarum differentiæ, peticulares, cum variolis, morbillis, hungaricæ, caſtrenſes, pleuriticæ, anginoſæ, catarrhales, dyſentericæ, ſemitertianæ, prout natura veneni cum hac vel illa parte antipathiam peculiarem habet, & eò devolvitur.

II. Ratione Subjecti, à quo differentiæ accidentium, præcipuè ſi modus & cauſa inhęrentiæ addatur, petuntur, ſunt vel humorales, vel hecticæ, vel ephemeræ: ſumitur autem ſubjectum hic late, prout humores & ſpiritus inter partes corporis humani viventes referuntur. Huc etiam referri poſſunt, quod intermittentes aliæ ſunt, aliæ continuæ, à loco ſubſiſtendi.

III. Ratione Causarum tot ſunt, quot ipſæ; aliæ magis aliæ minus contagioſæ, aliæ epidemiæ, aliæ ſporadicæ ab aëre, victu, humoribus.

Signa Diagnostica I. Ratione Generis conſtituit ſyndrome ſymptomatum; ſiquidem, ut in Peſte, vix datur unicum & ſimplex Pathognomonicum. Præſertim autem ſæpius benigniores febres ſimulant, nec æger quod valde moleſtet ſenſibiliter, referre poteſt, donec de vita & viribus actum ſit: Nihilominus, omnia ſymptomata ſunt vehementia & pejora, quam in aliis febribus, ut illa præ febre maj9 periculum minentur; facultas enim, quam vitalem vocant, præcipuè laborat. Nam quoad Actiones Læsas, licet reſpectivè calor mitis appareat externè, (interdum enim interiora q.uri videntur,) nec alia debilitantia præceſſerint manifeſta, inſigniores tamẽ adſunt virium debilitates, anxietates, inquietudines. Pulsus

fiunt

fiunt langvidi, parvi, frequentes & inæquales, & licet interdum in media pugna naturæ & cauſæ morbificæ, ſint magni, celeres, etiam intercidentes; interdum etiam naturalibus ſimiles *Gal. 3. Præſ. Pulſ. 3.* maxime in principio, alia tamē ſunt valdè p.n. mutata; neq; pulſus naturalis cum malis ſymptomatibus diu conſiſtere poteſt; membra enim quaſi confracta & conquaſſata putantur, à levi occaſione ſuboritur lipothimia, inappetentia nimia. Sopores etiam vel contra vigiliæ, ſtatim à principio excedentes, ſomnus etiam variis abſurdis turbatur imaginationibus, unde deliria, ſenſus externi depravantur, imminuuntur, memoria debilitatur, tremores & convulſiones adſunt. Excreta naturalibus valdè disſimilia, narium ſtillicidia, vel aliæ hæmorrhagiæ, in principio cum debilitatibus; vermes modò per alvum modò os prorumpentes; maculæ, puſtulæ, ulcera, profunda ſæpè & carnem quaſi exedentia, tumores; à ſudoribus, excretionibus, etiam cum ſignis manifeſtis coctionis, nihil levaminis vel parum. Urinæ ſæpè ſanorum ſimiles, cum aliis gravibus ſymptomatib. (præcipuum malignitatis ſignum) vel ob levem putredinem humorum, vel naturæ debilitatem, vel materiæ ad ambitum corporis motum; ſæpè etiam disſimillimæ, tenues, crudæ, cum ſedimento vel nullo, vel craſſæ, turbidæ, cum ſedimento analogo & excremento potiùs ſimili. Qualitates valdè præter ſolitum mutatæ, viſu, odore, ſapore, ſimilibus, hinc facies ruſſa, tetra, vivido colore & nativo mutata, oculi præſertim, lingvæ ſiccitas atq; aſperitas, interdum cùm, interdum ſine ſiti: Et ſimilia alia ſymptomata, cujusq; febris malignæ & peſtilentis, differentiæ propria. Si enim aliquod ſymptoma adſit, quod ſpeciei alicui febrium malignarum proprium eſt, ſimul genus denotat, hic non recenſendum, quia differentiæ ſpecificæ ſpeciei, non generi ſint accommodandæ *Ariſt. 1. Poſt.* Variant autem ſymptomata pro ratione malignitatis & febris, unde gradus veneni determinantur. Si enim malignitas ſit ſumma, manendo tamen in terminis, cum æquali putredine, ſummæ virium oriuntur debilitates, & ſymptomata febrium gravisſima, præſertim calor intenſisſi-

ſisſimus *Autor defin. Med.* Si putredo non magna, malignitas verò vehemens, mitia ſunt febris ſymptomata, ſed virium magna dejectio. Si exigua putredo, maxima verò malignitas, peſti proximè accedit, adeſt ſumma virium debilitas, ſine ſiti, vel aliis manifeſtis ſignis putredinis, ægriq; ſine morbo mori ſe conqueruntur. Si contra putredo ſit ſumma, malignitas verò remiſſior, cum gravibus ſymptomatis virtus ſibi melius conſtat; calor acris & reliqua ſymptomata humorum affectorum. Non autem neceſſarium eſt, ut hæc omnia ſigna in ſingulis appareant, ſed nunc hæc nunc illa, nunc plura nunc pauciora conſpiciuntur pro ratione ſubjectorum & veneni:

II. Ratione Subjecti I. Spirituum magis affectorum; ſine enim ſpirituum affectionib9 humores non incaleſcunt aut vitiantur, magna & ſubita virium imbecillitas, laſſitudo; vires interdum recolligi videntur, mox tamen denuò cōcidunt, ægri frequenter fiunt ſyncoptici atq; inopinatò moriuntur, calor febrilis non adeò mordax, & brevi vel ad ſalutem vel mortem terminatur. Pulſus imbecilles, deficientes, inordinati, urinæ claræ ferè ſimiles ſanis, non adſunt excretiones nec ſigna putredinis. II. Humorum, adſunt capitis aliarumq; partium dolores, vigiliæ, deliria, comata, inquietudines, calor acris, anhelitus, exſpirationes magnæ & frequentes; Pulſus magni celeres frequentes, compreſſi, pro ratione uſus & facultatis, cardialgiæ, ſites magnæ inexhauſtæ. Urinæ craſſæ, turbatæ, tenues etiam & crudæ, vel ob debilitatem naturæ, vel ſummam humorum conturbationem, cum ſedimento etiam craſſo, rubro, multo, turbido: bubones, carbunculi, parotides, puſtulæ, tumores, exanthemata, circa dorſum, collum, artus, emunctoria cerebri, cordis, epatis; lingva referta humoribus, vel arida aſpera: os ſiccum, amarum: alvi fluxus copioſi, vomitus, hæmorrhagiæ, ſudores atq; aliæ excretiones humorum putridorum valdè mutatæ, copioſæ, & ſimilia ex Tract. de febribus petenda. III. Cordis, calor vix ſenſibilis vel tamen internus, æqualis, magnus v. virium debilitas cum pulſu debili, æquali nec celeri, nec frequenti, hecticis analogo; Urina & Excreta ſana.

III. Ratione Causarum ſumuntur ex antecedentibus & conſequentibus, internis vel externis, malignitatis & putredinis, juvantibus & lædentibus.

Prognostica, ſi ullibi in acutis, hic ſunt incerta, atq; multoties ſalvatur aliquis ſine ſpe: contra interdum ægri in ſtatu convaleſcentiæ verſari videntur, cùm maximè oppugnantur, & morbus poſt levem remiſſionem celerius & vehementius exacerbatur, quapropter uni ſigno non fidendum, *Hippocr. 3. Progn. t. 35.* non tamen ſolùm pluralitas attendenda, cùm ſæpè unum forte plus valeat ſignificando, quam multa debilia; ſed dignitas. quæ autem naturæ maximè aut plurimùm ſimilia, ſalutaria, quæ diſſimilia, lethalia. Sunt autem triplicia.

I. Salutis & Mortis petuntur I. A Genere, malignæ in ſpecie ſic dictæ, ſunt ſalubriores peſtilentibus, & in quibus putredo prævalet malignitate, cæteris paribus; intermittentes continuis; meliusq; de ſalute ſperandum, ſi ſint mitiora ſymptomata, medicamenta proſint, & vires robuſtæ. Indicant autem vires, actiones naturales plures vel nobiliores minus læſæ. Excretiones ſubſtantia, quantitate, qualitate non multum mutatæ, aut criticè cum ægri virib9, ſignis coctionis, morbi & ſymptomatum levamine factæ. Qualitates corporis naturalib9 non multùm diſſimiles, planè enim nihil mutari etiam malum *2. aph. 28.*

Malum contra præſagiunt, deliria continua, ſopor, ſomnus morbum non levans, inquietus, terroribus plenus, ore hiante, oculis apertis, convulſis, ſine præcedente evacuatione, vigiliis &c. vigiliæ continuæ, tinnitus aurium perpetuus, tremores, convulſiones partium vel multarum, vel cerebro vicinarum, torpor, (ſemper malus) jectigatio corporis & membrorum, denudatio, devolutio ad pedes, dolores partium nobiliorum vel ignobiliorum, ſine abſceſſu aut excretione remittentes, vel contra, nec medicamentis nec excretionibus remittentes. Pulſus langvidus, tardus, rarus, parvus, reſpiratio difficilis, frequens, alta, ſublimis, ſcapulis ſimul motis, cum ſtertore, ſpiritus parvus, obſcurus, denſus, frigidus, (peſſima) anxietates, ſyncopes, palpitatio-

tationes cordis, appetitus nimiùm dejectꝰ, ſit is inexhauſts, vel nulla cum calore intenſo, lingvæ nigredine, aſperitate, ſiccitate. EXCRETIONES, ſive arte ſive ſponte factæ, potius morbum augentes, fœtidæ, lividæ, æruginoſæ, variæ, ſive per alvum vel vomitum, ſinceræ; ſudores pauci, inordinati, fœtidi, frigidi, inæquales; ſtillicidia ſangvinis vel etiam fluxus per varias partes, ob materiæ pravitatem, vel naturæ debilitatem; bubones, carbunculi, in principio mox apparentes, cū dolore & inflammatione magna, juſtò majores vel minores, recedentes; communis enim ſecundum *Gal. com. 4. aph. 47.* in omnibus ratio eſt, malas evacuationes affectionum pravarum ſigna exſiſtere. URINA cruenta, fœtida, livida, nigra, puſtulæ & maculæ nigræ, violaceæ, latæ; Facies horrida, Hippocratica *1. Progn.* oculi ſplendentes, vel vivido colore orbati, convulſi, lachrymantes, fœtor putridus, cadaveroſus, ſapor putridus omnium aſſumtorum, extrema frigida cum vigiliis vel ſomno nimio, & ſimilia alia apparentia ſine ſignis coctionis, nec tempore criſeos, cum morbi augmento, virium decremento, inprimis non reſpondentes excretiones morbi naturæ; quæ paſſim videri poſſunt, apud *Hipp. in aph. coac. prorrhet. progn. epid. Gal. in comm.*

II. A SUBJECTO, Partes nobiliores & digniores affectæ morbū periculoſiorem arguūt, atq; majus periculum minantur ephemeræ & hecticæ, quam putridæ, in genere.

III. A CAUSIS, periculoſiores ſunt in genere, cæteris paribus, contagioſæ non contagioſis, ex aëre & cauſa communi, privatis, & prout huic vel illi humori accidunt.

II. DURATIONIS tempus non eſt æquale, & pro more acutorum, ratione, ſubjectorum, cauſarum & accidentium, nunc citius, nunc tardius, die 4, 7. 14. 20, finiuntur: citiusq; in genere peſtilentes malignis, continuæ intermittentibus, ephemeræ & hecticæ putridis, ob ſubjecti affecti dignitatem, niſi ultra terminum acutorum protrahantur, & in chronicos per accidens, aliis intervenientibus, degenerent, terminantur.

III. EVENTUS MODUS 1. eſt ad interitum, ſpiritibus & humoribus corruptis & viribus dejectis. 2. Ad ſalutem,

tem, vel integrè & perfectè, natura robuſta, materiam obſequentem, juſta quantitate, loco & tempore è corpore excernente, per vomitus, alvi dejectiones, ſudores, urinam, hæmorrhagiam; vel imperfectè, tranſlata materiâ ad partes vel internas, pleuram, viſcera; quod malum; vel externas, emunctoria capitis, cordis, hepatis, artus; unde abſceſſus, ulcera δυσεπούλωτα ſæpè; vel viſceribus debilitatis graves morbi. Et tantùm de ipſarum naturis.

Curationem quod attinet, ſiquidem duplex in morbis epidemiis Medico incumbit officium, ſanorum nimirum præſervatio, ne iis inficiantur, & ægrorum curatio, ut iis liberentur; febres autem peſtilentes & malignæ facilè primas teneant, atq; inopinato in Peſtem degenerent, utrumq; ſedulò eſt peragendum.

Abſolvitur autem Præservatio præcipuè malignitatis & cauſarum antecedentium, morbum facturarũ, quantum poſſibile, remotione.

Prius fiet 1. Si corpora ad ſuſcipienda venena minus apta, reſiſtenda autem apta efficiantur, quod ſola præſtant Alexipharmaca, quantitate, tempore & modo juſto aſſumta: nunc fortiora, nunc debiliora, nunc calidiora, nunc frigidiora, pro ratione temperamentorum, conſtitutionum aëris & ſimilium permittentiũ: talia ſunt, quæ in curatione determinabũtur, quæq; minori doſi præſervant, majori & dupla plerumq; curant. Laudatur tamen peculiariter Elixir propriet. Parac; Peſtilentiale Crollii; balſam. Sulph; quod tamen gravidis interdicitur. 2. Si aëris vitium corrigatur, & venenum impugnetur, quod præſtant odoramenta, linimenta, poma ambræ, Balſama, aceta bezoardica, candelæ pro fumo & ſimilia, parata ex benzoë, ſtyrace calamita, radice irid. florenti. roſis, lignoaloës, corticib. citri, aurantiorum, ſantalis, caryophyllis, camphora, ambra, moſcho, Zibetho; in fœminis ſuffocatione uteri laborantib. caſtoreo, galbano, ruta, oleis deſtillatis citri, angelicæ, macis, cinamomi, ſuccini, lauri reſina, pulvere pyrio; foliis rutæ, abſinthii, quercus, juniperi, earum lignis &c.

Posterius fiet 1. Si corpora maturè ab humoribꝰ

C excre-

excrementitiis evacuentur, ne alexipharmacorum vis hebetetur, aut malignitas facilè radices agat. Sint autem talia leniora, ne corpus temerè debilitetur; Pilulæ de tribus Peſtilentiales vulgò, ſemel vel bis in ſeptimana, hora una atq; altera ante cibum. Quibus verò aloëtica & myrrha non competunt, ut ſenibus, gravidis, hæmorrhoidibus laborantibus, (niſi earũ fluxus expetatur,) vel hepate calidiori prædītis proſunt Syr. & ſucc. roſar. ſolut. rhabarb. agaricus, ſenna, pro ratione humorum peccantium, ætatis, ſexꝰ, forma vel ſolida vel liquida. Infantibus paſſulæ laxativæ cum cremore Tartari, vel rotulæ ſunt idoneæ. Corpore mundato, ſangvinis imminutiones, ſi indicentur, per venæſectionem, cucurbitulas & conſvetas evacuationes nõ omittantur. Fiant autem in conſtitutionibus epidemiis, præſertim aëris, venæſectiones & purgationes mitiores & pauciores, ſi ſuffecturæ videantur, ne vires magis diſſipentur. 2. Corpora mundata munda ſervanda Bona Diæta, cibo nimirum & potu ſalubriori, etiam alexipharmacis & acidis condito, pro cujusq; conſvetudine; nec enim temerè victus, niſi malignitati & putredini fomitem præbeat ſubitò mutandus, *Hipp. 2. aph. 50. & 51.* Omnes tamen exceſſus in animi pathematis, corporis motu, excretis & retentis, vigiliis, ſomno, vitentur.

Curatio ipſa, malignitatem & cauſas antecedentes actu febres producentes, aufert. Nititur autem Indicationibus à cauſis, morbo, ſymptomatis & viribus deſumtis. Quamvis autem in genere certò determinari nequeat; ſiquidem utiliores indicationes ſunt ſpecificæ, & propter earundem complicationem ſibi invicem adverſantium, morborum, cauſarum & ſymptomatum, non ſemper omnia, quæ indicantur, exſequi ſimpliciter licet; imò quæ uno in ſtatu profuerunt, in alio parum auxilii afferunt: quia tamen in genere conveniunt, hac ratione in artem redigi poteſt curatio.

Cum ergò in omnibus hiſce febribus duo indicent, Malignitas & Putredo, Vires autem, ſine quibus nec ſani eſſe poſſumus, ſint conſervandæ, atq; Urgens, inducias non dans, removendum; cavendum, ne,

dum

dum per alexipharmaca, quæ plerumque calidiora, malignitatis amotio tentatur, febris augeatur, aut contra, dum febris curatur, malignitas invaleſcat, humoribus magis permiſceatur, & vires interea proſternantur. Ei quapropter, à quo majus periculum imminet, ita obviandum, ne & alterum negligatur, vel augeatur: nimirum vel medicamenta contraria inter ſe miſcenda, & temperata in qualitatibus exhibenda, vel impermixta modò huic modò illi, & ſua cuiq; adhibenda. *Hippocr.* igitur monitum. *1. aph. 16.* hic obſervandum, neq; ſemper cum Eraſiſtrato à parvis auxiliis incipiendum, quod taxat *Galen. 5. m. m. 15.* ſed veneno efficaciori & præſenti, efficaciora & præſentisſima, febre quaſi neglecta, ſunt opponenda, ne damnum irreparabile inde oriatur; cùm illud, quod ex alexipharmacis provenit, tantùm non ſit plerumq;, quin contrariis reſarciri poſſit: melius igitur eſt ægrum lædere, quam permittere ut moriatur, *12. m. m. 1.* Sit ergò POSITIO I. In febribus tum peſtilentibus tum malignis, in ſpecie à CONTAGIO vel AERIS conſtitutione maligna ortis, majus à veneno quam putredine imminet periculum; quapropter ſtatim, ſive cum levi horrore, dolore, laſſitudine, vel alio conſveto modo invaſerit, alvo aperta, venenũ per ALEXIPHARMACA & SUDORIFERA è corpore quovismodo, etiam fomentis, expellendum. Hinc *Senn.* ſibi compertum eſſe ſcribit, ſæpè febres, quæ primò continuæ fuerint, & malignitatis ſuſpicionem præbuerint, levis ſudoriferi & bezoardici uſu, in benignas & intermittentes mutatas fuiſſe, veneno nimirum diſcuſſo, antequam ſeſe penitiùs humoribus inſinuaret. Sublato autem vel maximùm, vel planè veneno, quod vires auctæ & ſymptomata mitigata patefacient, per purgantia & venæſectionem, ſi requirantur, febri reſiſtendum, malignitate, non planè neglecta, ne parvæ reliquiæ vires reſumant. II. In PESTILENTIBUS in ſpecie à CACOCHYMIA ortis, ſi humores vitioſi, quos corporis etiam conſtitutio & victus antegreſſus arguet, in PRIMIS viis, ventriculo, inteſtinis, præcordiis, nauſea, cardialgia, æſtu, amarore, angore, lipothymia, doloribus capitis & ſimilibus moleſti ſint, ita, ut ſæpè ſponte cum

 ἀυφα-

εὐφορίᾳ à natura excludantur, quamprimum pro conſtitutione corporis & inclinatione humoris, per VOMITUM, CLYSTER vel PURGANS lene, quod humores reliquos in venis non agitet, ſunt educendi. Licet enim malignitas, qua talis & per ſe, vomitoria & purgantia non requirat: Quia tamen cacochymia primarum viarum ipſi fomitem præbet, febrem auget, & æger non minus ob iſtam in primis viis, quam venis contentam periclitatur, ipsâ niſi ſublata, nihil cum fructu tentari, nec malignitas obtundi quit, ſed aſſumta corrumpit, calore febrili & ſudoriferis agitata, in penitiora corporis rapitur, humoribus magis miſcetur, morbumq; auget. Nec enim purgantia hic exhibentur, ut humores è venis majoribus evacuet aut agitet, ſed è primis viis. Poſt hæc mox, niſi aliud urgeat, per ALEXIPHARMACA & SUDORIFERA varia, (plerumq; enim ſpecifica ignorantur,) eaq;, ſi ſufficiant, temperatiora, ob febrem calidiorem adjunctam, Venenum omnibus modis expellendum, extrahendum, vires roborandæ, febri reſiſtendum, & reliquis ſymptomatibus proſpiciendum.

Si tamen ſangvis copia vires opprimat, vaſa diſtendat, vel motu peccet, ut irruptio in partem principem vel metuatur, vel actu adſit, vel in ignobili hærens copioſiùs, partem diſtendat, intolerabili dolore afficiat, ut nimia inflammatio & putredo metuatur, VENÆSECTIO tanta, quantam vires ferunt, inſtituenda, eaq; parcior, aut CUCURBITULÆ, viribus jam debilioribus, ſangvinis tamen vitio fortiter indicante, & morbo jam dum ad augmentum properante, venæſectionis vicem obeant. Fiat autem venæſectio, antequam vires collabantur, malignitas totam maſſam ſangvineam inficiat, & omnia in corpore turbentur; quod citò fieri ſolet. Altero ergò vel tertio die elapſo, & viribus laborantibus, tutius omittitur venæſectio; utpote, quam per ſe malignitas non indicat: ſed Alexipharmacis ſudoriferis negotium peragendum, nec ab iis virium debilitas metuenda: cum enim à venenata malignitate opprimantur, tantum abeſt, ut poſteaquam per ſudores venenum expellitur, vires debilitentur; ut etiam poſt ſudores, veneno diſcuſſo, plerumq; reddantur fortiores.

III. In

III. In Malignis in ſpecie à Cacochymia ortis, iisq; Continuis, veneni tanta non eſt vehementia, atq; à febre majus imminet periculum. Quapropter non tantum Primarum Viarum Evacuatio, ſed & Venæsectio, & Cucurbitulæ, præſentibus indicantibus, & abſentibus prohibentibus dignioribus, locum habent; neq; adeò, niſi malignitas ſit major & vehemens, ad ſudorifera ſola properandum. Fiat tamen venæſectio etiam ante quartum diem, niſi principium longius protrahatur. Evacuatio etiam fiat pro humorum qualitate, copia, & conſtitutione corporis, nec omninò ſeligente pharmaco, ne plus quam par eſt trahatur; ſiquidem aliàs facile diarrhœæ periculoſæ ſeqvuntur: nec etiam omninò levi, ut materiam non tantum moveat, ſed & emoveat. A fortioribus autem purgationibus & purgantibus, niſi materia turgeat, aut periculum purgatione averti poſſit, abſtinendum. *Hipp. 1. aph. 22. 24. Gal. in com.* Sudorifera tamen & Alexipharmaca malignitati opponenda, eaq; temperatiora & mitiora, ne ſaltem humores tenuiores, craſſioribus relictis, diſcutiantur, vires dejiciantur & crudi magis exacerbentur. Quibus admiſceantur contra febrem & putridos humores, alterantia, præparantia, aperientia, incidentia, attenuantia, quæ corpus ſimul ad διαφόρησιν, in omnibus febribus, & præſertim malignis, utilisſimam, diſponunt, atq; expulſionem humorum promovent; refrigerantia, abſtergentia & corrupta ſeparantia. Quales facultates multas unum ſæpè medicamentum poſſidet alexipharmacum; quod eò magis expetendum. Humoribus coctis & præparatis, ſi natura eos criticè expellat, juſto loco, quantitate, modo & tempore, cum *Hipp. 1. aph. 20.* ἐᾶν. Si contra vel ſponte nõ expellat, vel eo modo & ſufficienter, quo decet, neq; adſint ſigna talis expulſionis, metuendumq; ne morbus recidat, *2. aph. 12.* defectũ Medicus ſupplere debet per Purgantia, Sudorifera, Diuretica, & ſimilia, pro humorum vergentia, citius, tardius, ſemel vel partitis vicibus, pro eorundem qualitate, quantitate, loco, motu.

IV. In Malignis Intermittentibus & cũ

Partis alicujus morbis, Mixta curatio competit, & quis humor vitioſus in corpore, qui malignitatis fomes, & quo loco hæreat, videndum, isq; convenienti modo, vel venæſectione, vel purgatione, pro ratione indicantium & permittentium, educendus. Deinde malignitati reſiſtendum, febris alteranda, & parti affectæ proſpiciendum.

Materiæ Indicatorum ſumuntur ex Fontibus uſitatis I. Chirurgico. Venæsectio Baſilicæ, medianæ, venarum in pedibus, (quæ præſertim in foeminis, non tamen gravidis, & ſi vires ſunt jam dum debiliores, laudantur,) prout dolor, parotides vel bubones circa axillas vel inguina apparent, pro ratione, revulſionis, derivationis, refrigerationis, conducit.

Cucurbitulæ ſangvinem tenuiorem, ichoroſum, & ſimul vapores malignos evacuant, revellunt, derivant. Unde etiam commodisſimè partibus inferioribus & cruribus applicantur, exceptis gravidis, in quibus ſuperioribus & brachiis applicatæ, minus nocent.

Vesicantia ſpecialiter laudantur, quod materiam venenatam ad partem vel nobilem, caput præſertim & interiora (hinc ardor interiora occupat, extrema v. algent & cutis eſt frigida) vel ignobilem & exteriora, emunctoria, art9, ſive ruentem ſive hærentem, citò, tutò, citraq; majorem moleſtiam attrahant, derivent, evacuent, revellant, pro ratione ſcopi, naturæ & humorum vergentia, cervici, carpis manuum, brachiis, crurib9, locis affectis applicata. Univerſalia tamen ſint præmiſſa, materia aliqua ex parte imminuta, digeſta, non adeò difficulter ſeparabilis, vires non proſtratæ, nec critica aliqua evacuatio, niſi & illa promoveri poſſit, præſens vel futura ſit. Unde die critico non adeò conveniunt. Materia, inter multa, ſunt Cantharides, ſinapi, naſturtium, ruta, apium, ranunculus, euphorbium, rad. ſcillæ aſſat. vel allium, cæpa theriaca repleta ſub cineribus cocta, & ſimilia, cum ſale, fermento, aceto, (quod quidam improbant ob vim figendi) albumine ovi, melle anacard. terebinthina, ſapone, in formam emplaſtrorum, vel cataplasmatum redacta.

II. Pharmaceutico. Alexipharmaca & Sudo-

DORIFERA μιάσμα malignum & putredinale diſcutientia, corque in expellendo juvantia, ſunt acetoſa, acetoſella, dictamnus creticus & albus, calendula, chamædrys, ruta; valerianæ radix, petaſitidis, biſtortæ, pentaphylli, helenii, angelicæ, ſcorzoneræ, contrahyervæ, zedoariæ; baccæ juniperi; ſemen citri, acetoſæ, ocymi; bolus armenus, terra ſigillata, lapis bezoar, cornu C. os de corde C. camphora, Margaritæ, unicornu animale & minerale, Smaragdus, Saphyrus: quorum quædam ſi ſint frigida & ſicca, aut obſtruentia, admiſcenda quæ penetrant, aperiunt & expulſionem humorum promovent; carduus bened. ſcordium, ſcabioſa, morſus Diaboli, angelica, pimpinella, olsnicium. Ex his componuntur, Aquæ & Spiritus, valde cõducibiles, penetrantes, Elixiria, Electuaria, Extracta, Aceta, Eſſentiæ, pulveres, rob, ſucci, ſimilia, ubivis obvia. In ſpecie laudantur Aq. cordialis Herc. Saxon. Aq. Theriac. Raym. Minder. & Auguſtan. eorundum acetum Theriac. Elixir peſtilentiale Crollii, cum aceto roſaceo, ſcordii vel rutaceo exhibitum, miſtura ſimplex, ſpir. CC. Diaſcord. Fracaſt. Antidotus Guidonis vulgò Papæ, cordialis Baniſterii, antimon. diaphor. bezoard. miner. cum & ſine Sol. rob. ſambuci. Mithridatium, Theriaca, Elect. de ovo & ſimilia. Calidiora, ob ſumãm vim agendi & caliditatem, vel cum aceto, acidis & frigidis exhibeantur, vel cum iis extrahantur, vel temperatiora ſubſtituantur, præcipuè in temperamentis & conſtitutionibus aëris calidioribus. Quapropter infantibus, pueris, puerperis, gravidis, & quibus ſpiritus & humores facile magis incaleſcunt, & alia graviora ſymptomata accerſunt, cõveniunt parata ex tormentill. ſcord. acetoſ. CC. lapide bezoar. margar. & corall. ſolutionibus, bolo armeno, terra ſigill. ſemine carduiben. citri, cum ſaccharo in rotulas, morſulos & confectionas redacta; confect. liberant. Diaſcord. Fracaſt. pulv. rubeus Pannon. Auguſt. Huc referri poſſunt, inter EXTERNA, fomenta calida, axillis, inguinibus, cordi, carpis, capiti, plantis pedum, toti corpori adhibita, vel ſicca, ſacculi repleti herbis cardiacis, alexipharmacis, tegulæ pannis involutæ, lagenæ, linteamina, veſicæ liquore impletæ calido;

do;

do; vel humida, aq. dulci, bezoard. aceto, vino. INUNCTIONES calidæ cum ol. ſcorpion. ſimpl. & comp. Matth. Theriaca, ol. citri, myrrhæ &c. VOMITORIA in materia bilioſa & calida, decoctum hordei, cum ol. comm. vel amygd: in craſſiori, pituitoſa, ubi inciſione & aliquâ præparatione humorū opus, oxymel ſ. & C. cum jure pulli, vel decocto ſem. raphan. ejus radice, atriplicis, flor. geniſt. hydromel: in mixta materia ſyr. acetoſ. cū decocto hordei vel anethi. Chimici laudant Vitr. Sal. & antimon. cum juſculo vel liquore vomitorio. Quibus tamen, cautè utendum. commodior aſari radix, fortius tamen medicamentum.

EVACUANTIA, quorū quæ magis laxant, in principio febrium; quæ electivè purgant, in fine adhibentur, licet & in conſtitutionibus fortioribus loco lenientium; ſunt in bilioſis & tenuibus humoribus, Syr. roſ. & viol. ſol. pulpa tamarind, tryphera perſica, diaprunum ſimpl. & compoſ. rhabarb. & myrobalani in ſubſtantiâ, ſi fluxus alvi metuatur. Syr. rhab. ſolut. Auguſt. laudatur præcipuè agaricus; in melancholico humore admiſto, Senna, elect. diacatholi. ſi corpora ſint robuſtiora, ſtimuli loco adduntur, elect. de prunis comp. laxativ. roſ. Meſ. de ſucco roſ. de pſyll. Tartarea *Hartmanno* ſunt univerſalia; Fortiora, antimonialia, de colocynthide, ſcam̄onio, ſola vitanda. Atq; ex his poſſunt fieri Boli, ad leniendum apti, Electuaria, Potiones, decocta, infuſa, pilulæ; præcipuè laudant ſerum lactis caprini cum manna, quod in venas diſtributum, ſangvinis fervorem mitiget, ad ſudorem diſponat, mannā corrigat, & ſimul leniat.

CLYSTERES fiant è malva, althæa, violaria, parietaria, hordeo &c. cum ol. comm. vel viol. cui ſtimula poſſunt addi, mel. roſ. elect. lenit. diacathol. hiera, & in majori materiæ viſciditate vel craſſitie, abſtergentia, beta, mercurialis, furfur, ſaccharum rubrum.

ALTERANTIA paſſim deſcribuntur humoribꝰ competentia: hic eligantur, quæ ſimul maliġnitati reſiſtunt. Talia inter plurima ſunt ſuccus citri, granatorum, oxymel, oxyſacchara, ſyr. acetoſ. citri, ſuccus limonum, ſantalum, roſ. rubr. CC. decoctum, utiliſſimum, ſpiritus vitrioli, niſi affectus ab acribus humoribus pulmonum, ſenium, tabes &

maci-

macilentia obſtet, valdè cōducibilis, nitrum, decoctū hordei, ſucc9 rubi Idæi, berber. ribium, ſerum lactis cum emulſione ſem. 4. frig. napi, citri, acetoſ. carduiben. & ſaccharo. Ex quibus fiant pro palato ægri Julebi, decocta, Electuaria, ſyrupi, conſervæ, ſucci, aceta; duplex enim robur & admirandum ſimul auxilium exhibet id, quod etiā naturæ ob jucunditatem gratum exiſtit *Aëtius tetrab. 2. ſerm. 1. c. 132.*

ROBORANTIA & CORDIALIA per accidens veneno repugnantia, tam interna quam externa, parantur è fl. bugloſſæ, borrag. roſar. viol. tunicis, citro, granatis, croco, cinamomo, caryoph. moſcho, ambra, zibetho, coralliis, ſpec. de hyacintho, de gemm. diamarg. fr. cordial. temper. lætitiæ Gal. Rhaſis, confect. alcherm. cordial. Alexand. Benedict. diatrion. ſantal. diarrhod. abbat. conſerv. roſ. viol. manib. Chriſti perlat. item conducunt morſuli de ſucco & cortic. citri, rotulæ è ſucco ribium vel berber. Extract. cord. ſ. aqua pro epithem. cordis Norimberg.

OBSERVANDUM autem 1. Alexipharmaca hæc alterantia & roborantia toto morbi tempore, ſæpiùs etiā pro ratione malignitatis uno die exhiberi deberi, donec venenū ſufficienter è corpore expellatur: & licet, bis ter vel quater in principio, per uuam vel alteram horam, ſudores movere ſufficiat, alexipharmaca tamen nō planè negligenda; quāvis delectus ſit habendus inter fortiora, calidiora, & mitiora, frigidiora, reſpectu temperamenti, conſtitutionis anni, ſexus, febris &c. 2. In principio & augmento prævaleant alexipharmaca & refrigerantia, inſtante tempore purgationis vel criſeos, mediocriter aperientia, incidentia, attenuantia, detergentia, quæ plures etiam humores reſpiciant, ut oxymel comp. ſyr. acetoſ. ſ. & comp. mel roſ. ſyr. de beton. de endivia comp. de ſcordio, de 2 rad. de 5 rad. byzantinus, de carduo bened. cum aquis vel decoctis aperientib9, betonic. capill. vener. ſpir. ſalis, graminis, agrimon. Quæ ſimul vias detergunt & humorum reliquias vel partem per URINAM ducunt.

De ſymptomatibus ſpecialiter nihil addim9, ne terminos excedamus; in genere monendum, ne intempeſtivis a-

D nody-

anodynis, ſomniferis, ſitim ſedantibus, alvi fluxus, hæmorrhagias ſedantibus, & ſimilibus, motus naturæ impediantur & damnum inferatur.

III. DIÆTETICO, CIBUS & POTUS ut talis conſideratus, ad præſervationem pertinet; in curatione verò habeat exceſſum, per quem morbo & cauſæ morbificæ adverſatur. Sint autem cibi εὔχυμοι, εὔπεπτοι, carnes pullorum, gallinarum, conditi alexipharmacis, acidi. Si vires langveant, aut ab humorum copia opprimantur, æger nec cibo nec potu onerandus: Si verò diſſipentur, ſæpiùs reficiendus iis, quæ in parva quantitate multum nutriunt, neq; tamen corpus onerandum; talia ſunt ova recentia, ptiſana, jucula. Ad ſitim laudatur decoctum cornu cervi cum julebo vel ſyrupo aliquo acetoſo, aut ſpiritus vitrioli q. ſ. ad gratam aciditatem, cerevisia tenuis, bene cocta & defæcata, vinum, niſi ſyncope immineat, improbatur; declinante tamen febre ὀλιγόφορον conducit. AER licet ratione febris imperetur frigidus & temperatus, quia tamen malignitas facilè ad interiora corporis penetrare poteſt, magis convenit calidus, isq; ſvaveolens. Somnus ſit moderatus, maximè in principio, ne venenum magis ad interiora ſerpat; quapropter vitanda hypnotica, niſi aliud magis indicet. Quies ad coctionem tamen ſummè eſt utilis, & reliquæ res non naturales legitimè ſe habentes. Tantum hoc loco de febribus peſtilentibus & malignis in genere.

DUBIUM unum vel alterum in tabula quaſi, ſeorſim his includemus.

1. Peſtilentiæ, peſtilentialitatis & malignitatis formale in putredine non conſiſtere, nec febrem de ipſius eſſentia eſſe, ſtatuimus. Quod multi impugnant. 1. quia eadem quæ putredo efficiat ſymptomata. 2. omne venenum putrefaciat & corrumpat, vel tamen à putridis foveatur.

CONTRA 1. Peſtis SINE febre fuit graviſſima; *Hippocr. 3. Epid. c. 3. t. 25. 55. Gal. 9. de ſimpl. m. f. de bolo armeno. Maſſarias de Peſte, Alexander Benedictus*, & quos allegat *Sennertus.*

tus. præterquam enim, quod putredo tam ſubitò generari, & totas urbes pervadere nequit, *Gal. 3. epid. c. 3. t. 75.* nec in urina nec pulſu vehementis, vel certæ putredinis ſigna fuere, quæ tamen requirit idem *11. m. m. 4.* 2. Nihil poteſt cauſare ultra actum ſuum adæquatum, qui totam potentiæ virtutem implet, etiamſi à forma ſuperiori dirigatur. Atqui putredo ſolùm agit 1. in miſta elementata, *4. Meteor. 1. 11. meth. m. 8.* venenum & malignitas, ſupra ſortem elementorum elevata, nec ab iis orta, (quod enim eſt in effectu, oportet ſit actu in principiis, qui ſunt actus eorum, quæ ſunt *Scal. exerc. 307. ſ. 20.*) in viventium principia, diviniora elementis *Ariſt. 2. gen. 3.* (ſed omnis actio fit in contraria, ſub eodem genere contenta *1. gen. corr. 7.*) 2. Putredo agit manifeſtè, calore excedente, alteratione prævia ſenſibili, ſatis extensè, (nec enim ignis nec nix frigida, in tam exigua quantitate jugulant, *Gal. 3. de Temp. 4.*) Malignitas & venenum occultè, *Scal. exerc. 218. ſ. 8.* absq; calore ſæpè intenſo & ſenſibili *Gal. 3. de Criſ. 4. 9. ſimpl. m. f.* vehementiâ momentanea, deleteria, mole minima, facultate maxima, *3. loc. aff. c. 7. 6. loc. aff. 5. 1. de ſem. 16.* at operationes diverſæ eſſentialiter, diverſas arguunt res. 3. Putredo manifeſtis, refrigerantibus, aperientibus, ſiccantibus, curatur: malignitas alexipharmacis & occultis, quæ manifeſtè calefaciunt, obſtruunt & ſimilibus febri opitulari videntur, *5. ſimpl. med. fac. 1. 19. 6. epid. c. 6. t. 5. 13. m. m. 5. 8. comp. med. per loc. 8. comp. med. ſec. gen. 16.* Nec Obstat 1. Diſtinctio putredinis in perfectam, profundisſimam, contagioſam, indicibilem, maſſæ totius ſangvineæ vel alimentalis portionis; & imperfectam, aliarum febrium. 1. Si enim perfecta illa, aut quomodocunq; nominetur, intra limites putredinis elementaris continetur, peſtis, febris peſtilentialis & maligna à reliquis putridis non differet; cum etiam in illis tanta ſit ſæpè humorum corruptio, ut vel ſine evacuatione tamen emendari nequeant, quod etiam fit in ſalubribus malignis, vel ægrum jugulent: nec different à Synocha, phthiſi, gangræna, ulceribus ſordidisſimis. Si verò limites putredinis elementaris excedit, vel cum viris

doctisſimis & Hipp. τὸ θεῖον agnoſcunt, cum ipſe *Gal. l. c.* per inſignem putredinem venenatam qualitatem innuat, vel explicatione opus habet. 2. Si in illâ diſtinctione conſiſtet formale malignitatis, morbus malignus & magnus non different, contra *Gal. l. c. Criſ.* & communem ſententiam.

Nec obſtat 2. venenum & malignitatem oriri ex putredine humorum, in cordis ſinibus vel ſubſtantia; putridas extra eas. 1. nam & pericardium putridum, & ipſius ſubſtantiæ cordis ulcera & apoſtemata, non peſtilentes ſed diuturnos induxerunt morbos, ſi *Guilh. Fabritio c. 2. obſ. 27.* & quos allegat *Schenck. l. 2. obſ.* fides eſt. 2. Si focus putredinis eſſet ipſum cor, calor vehementior in totum corpus diſperſus ſemper perciperetur, quod experientiæ non reſpondere, ſupra dictum. 3. Perpendendum etiam, cum cor ſit præcipuum omnium febrium ſubjectum, annon etiam in putridis continuis, contenta in cordis ſinibus putreſcere poſſint; quod innuere videtur *Gal. 1. diff. febr. 1. 3. Præſag. Pulſ. 3.* nam quæ ex *Ariſt. 3. Part. 4.* proferuntur, ipſemet ſolvere videtur.

3. Qui venenum latere in parte ignobili & à corde remota, atq; ibi licet putreſcat, nullis ſeſe notis prodere nec moleſtare, motum verò adeò nocere, ſtatuunt; ex effectu probant cauſam, quorum utrumq; non eſt.

Ex his patere putamus, per putredinem vulgarem & elementarem, nec generari, nec agere aut conſtitui venenum peſtilentiale & malignum, (idem eſto judicium de contagio ipſius,) ſed per aliquod ſeminium, & ſubjectum, ſpecificum & ſuæ naturæ proprium edens effectum, quo adeò hominem per ſe & proximè lædit: putredinem tamen calorem ſuppeditando, & vim ſeminalem excitando, inſtrumentaliter concurrere, non negandum.

Pro argumentorum ſolutione NOTANDUM 1. Cum malignitate & peſtilentialitate plerumq; imò ſemper ferè conjungi putredinem, ſed non ut cum conſtituente & eſſentia ſua, nec univerſaliter, *Saxon. Senn. Maſſar.* cùm venenum, pro materiali & ſubjecto inadæquato, etiam elemen-

menta agnoſcat, quæ in miſto perire non probabile, & quorum propria affectio eſt putredo. Quia autem putredo, malignitati conjuncta, ſolitariè & per ſe, tantam vim hominem ſubitò vel jugulandi, vel in diſcrimen adducendi, non habet; malignitati tanta pernicies meritò adſcribenda: ubi enim plura ordinantur ad unam actionem, oportet tandem devenire ad ultimum, quod eam primariò facit, ut *celeberrimus Medicorum Germanorum Caſp. Hoffmannus Profeſſor Altorphinus* in ſuis aureis ſcriptis ſæpè urget.

2. Omne venenum quidem calidum nativum, proximum animæ inſtrumentum, corrumpendo & deſtruendo, etiam qualitatum elementarium proportionem turbare, à quo conſervatur ut primario agente: verùm ſecundariò; cum miſto elementari ſæpè nullam, vel exiguam inducat alterationem. Sordida etiam & fœtida fovere venena per accidens: atqui adjunctum à ſuo ſubjecto differt. multi enim ſordidiſſimis ſcatentes humoribus, malignis morbis non laborant, nec omnia fœtida & ſordida venenata ſunt.

3. Differre putredinem à corruptione, ut ſpecies à genere: non igitur confundenda eſſe. ſæpius enim fit corruptio in corpore humano, ciborũ, potus, nec tamen putredo vocatur. illam ut impugnant, ita hanc propugnant Medici doctiſsimi.

Deducitur inde 1. Solutio arduæ illius controverſiæ. De Modo generationis veneni in corpore humano. Cum enim Galenus plurimis in locis, præcipuè verò *6. loc. aff. 5. 6. epid. c. 2. t. 38. 6. epid. 5. 6. t. 2. in 1. Prorrh. t. 17. de cib. ſuc. 1. de conſt. art. 19.* humores corruptos in corpore noſtro, eosdem planè effect9 proximè & per ſe edere, quos venena aſſumta vel illata; ſubitò, perniciosè & vehementer agendo, atq; ſic venenum in corpore noſtro generari ſtatuat: an hoc ſemper & per ſe, (nam aliquando & per accidens fieri, ex dictis cognoſcitur) fiat cum humorum putredine, an per occultam & ſingularem corruptionem, vel potiùs formam peculiarem, quæſitum eſt. Poſterioris autem Affirmativa, præterquam quod aliquo modo patet, probatur ulterius. 1. ex abſentia notarum putredinis,

 quæ

quæ inſignis diu latere nequit: venenum autem ſæpè diu in corpore latere poteſt *6. l. aff. 1. prorrh. 2. 3. Epid. c. 3. ægr. 4. Fracaſtor. l. 2. de morb. contag. 10. alii.* 2. venena generantur, tum in calidis & ſiccis, tum frigidis conſtitutionibus corporum & aëris, ſuntq; ipſa calidisſima multa & ſiccisſima, quæ omnia putredini adverſantur. 3. Animalium & plantarum venena generantur ex naturali conſtitutione, ſine putredine; at talem etiam p. n. in homine dari poſſe, impoſſibile non eſt, effectus enim iidem conſpiciuntur. Vid. *Herc. Saxon.* prolixè hæc tractans.

GENERATUR autem in corpore noſtro, vel ratione efficientis, vel materiæ. EFFICIENTIS, ſi à veneno quocunq; modo communicato, maligna aliqua qualitas & diſpoſitio corpori vel parti alicui impreſſa eſt, quæ affluentes humores ſibi ſimili diſpoſitione inficit & corrumpit. Exemplum notabile habet *Sennertus l. 6. Pract. p. 2. c. 4.* MATERIÆ, ſi cum cibis pravi ſucci, aut alio modo venenum ingeritur, quod quidem exigua quantitate, benignioribus humoribus admiſtum, non moleſtat; auctum tamen vel additione vel multiplicatione, vi formæ qua ſe propagat, bonos humores inficit, & ſeorſim exſiſtens extremè nocet. Rem ſic ſe habere, facilè intelligit, qui Hippocraticas δυνάμεις τὰς τῶν χυμῶν τε καὶ ἰχῦς in de Priſca Medicina, atq; illud de lacte mulieris vel capræ, elaterium comedentis, *6. Epid. c. 5. t. 33.* conſiderarit: cum enim in rerum mutationibus & corruptionibus, forma tantùm ultimata, cum determinato ſuo ſubjecto, pereat, formis ſubordinatis & accidentalibus, cum propriis ſubjectis, integris remanentibus; & homo multis veſcatur animalibus & plantis, ſuccis venenatis præditis, ut de aëre taceamus, quorum minima portiuncula, humores in ſibi ſimilem naturam mutat, & corpori nocet, *Gal. 1. de ſem. 16.* iſti niſi à natura forti expellantur, naturam ſuam in tot coctionibus ſervant, & vel copia, vel cauſa externa occaſionem nacti, morbos venenatos inducunt.

DE-

DEDUCITUR 2. Quid de eorum opinione ſentiendum, qui febres peſtilentes & malignas à peſte & reliquis putridis, gradibus ſolummodo & modis putredinis diſtingvunt; cùm tamen eorum eſſentiam non conſtituat.

DEDUCITUR 3. morbos malignos & venenatos, eſſe diſtinctos à morbis tribus, vulgò notis, non ſaltem iis modum & conditionem addere. 1. quia modo agunt diverſo. 2. modo curantur diverſo & peculiari, quod nudo modo & conditioni non competit. 3. qui iis corripiuntur, non neceſſariò morbo illo intemperiei, conformationis & ſolutæ unitatis corripiuntur, quo ille, qui eos infecit laborat, licet idem venenum ſpecie accipiant. *Galeni* enim illa *3. epid. c. 3. t. 20.* nō eſſe certi morbi nomē, vulgare vel peſtilens, Negatio, non peſtilentis naturæ eſſentiam, ſed accidentia ferit: in hac enim malignitate alia, in aliâ alia apparent ſymptomata, variantia pro ratione ſubjectorum & ipſius cauſæ, quæ tamen formalitatem non planè abſolvunt, quod ipſus docere videtur *l. c. t. 70.* Si quis tamen ad morbos intemperiei referre velit, non repugnandum, modò eam extendat ad occultas qualitates, & non nudis elementis inhæreat.

DEDUCITUR 4. à malignitate, quâ tali & per ſe, non indicari VENÆSECTIONEM. quia 1. nec plethora, nec humorum putredo, nec impetus vel fervor ſangvinis, malignitatem conſtituit: atqui omnis curatio πρῶτον τὸν κοινωτάτον τὸ ἐναντίον ἔχει; *art med. 89.* 2. Vires aliàs periclitantes intempeſtivè magis labefactari poſſunt. accuratè ergo obſervandum, quod habet *Sennertus l. 5. Inſt.* Etſi vires tunc, cùm de vena aperienda deliberatio incidit, validæ ſint, tamen niſi ſpes ſit, eas in futurum duraturas, vena aperienda non eſt. Atq; eadem ferè

5. Diſſvadent PURGATIONEM. 1. quia nec cacochymia, nec ὀργασμὸς, nec cruditas humorum, malignitatem conſtituit. 2. Purgatio humores magis turbat, venenum iis miſcet; naturæ motum, ad ambitum corporis, à corde & inte-

interioribus partibus, venenum pellentis, impedit, imò periculoſas diarrhœas excitat.

Nec obſtant 1. pericula eadem à maligna materia, ac turgente imminentia: periculum enim purgatione averti poſſe non probatum, quod tamen *Hipp. aph.* 22. intendit, *Gal. in com.*

2. Veneno aſſumto, vomitoria & purgantia exhiberi; febris enim tum non adeſt, neq; ea ſunt elective talia, ſed potius ad vehiculum & fomitem veneni tollendam in primis viis, exhibentur, quod & nos ſvademus: mox autē, imò ſimul alexipharmaca præſcribuntur, (ut taceam veneno jam dum in venas penetrato, ea non adhiberi) quibus venena per ſe curantur.

DEDUCITUR 6. Quid de eorum opinione ſentiendum, qui alexipharmaca diaphoretica, in ſecundo ordine calida, in febrium peſtilentium & malignarum initiis rejiciunt, quod 1. putreſcentes humores ſint calidi, calida febris, quam augendo, calorem nativum planè diſſolvant. 2. quod putredo conſiſtat, non in ambitu, ſed centro corporis, cui non competant. 3. quod cocta cum *εὐφορίᾳ*, non cruda, purgentur ſenſibiliter, quod faciant ſudorifera.

NOTANDUM enim 1. Sudorifera alexipharmaca, non adhiberi ratione febris aut cacochymiæ, niſi per accidens; ſed malignitatis & veneni. 2. Nec probari in quavis febre maligna abſolutè, ſed reſpectivè, prout magis malignitas, magis febris urget, cum poſſint temperari.

Hinc ratio 1. nos non ferit: nec 2. non enim malignitatem conſtituit putredo. quin potius evertimus; quia malignitatem natura à centro ad circumferentiam pellit, erit imitanda: materiam tamen facile è centro ad circumferentia ferri poſſe, ſaltem paralyſis ex colica docet. an verò ſudorifera viſcera ab humoribꝰ tenuib. purgare nequeant perpendendum relinquimus. 3. Præterquam quod videtur experientiæ contradicere, fallit, dum materiæ toto genere p. n. coctionem expectandam ſvadet, quæ, antequam perficietur, hominem jugulabit. Neq; enim eo fine

in

in principio exhibentur, quo poſt ſtatum; nec eo modo, quo purgantia, totaliter humores vitioſos tollunt; ſed ſufficit, ſi μιάσμα malignum diſcutiant: quo peracto, vitioſis humoribus remanentibus, proſpiciendum.

II. Motus Naturæ, ut vocantur, in febribus, quales fiunt per alvum, vomitum, hæmorrhagiam, ſudorem, petechias, variolas, morbillos, tumores, & ſimiles, non eſſe turbandos vel cohibitione vel promotione, præcipiunt Medici. Ne ergò peccetur, motus & vires ſunt perpendendæ. Faciunt autē tres motus ejusmodi; Bonos & Criticos, quibus materia perfectè cocta & victa, die decenti & quantitate expellitur, ægro ſalutares. Symptomaticos, quibus materia cruda, in principio, vel extra diem criticum, evacuatur, ob materiæ copiam, pravitatem, vel naturæ debilitatem. Medios, quibus in progreſſu morbi, poſt aliqua coctionis ſigna, & cum mediocri virium robore, notabili autem morbi remisſione, materia excernitur. Symptomaticos denuò obſervant triplices; Tempore, quibus ſaltem ante perfectam coctionem, circa principium morbi, natura, nimis irritata, humores peccantes expellit; coincidentes cum medio. Qualitate, quibus non quæ morbum parit, ſed alia evacuatur materia. Quantitate, quibus & quæ peccat, & quæ non peccat materia, nimia copia evacuatur.

In critico igitur, ſi omnes habeat conditiones, cum *Hipp. 1. aph. 20.* quieſcendum. Cohibendi autem ſymptomatici qualitate, cùm in omni morbo cauſa effectrix removenda ſit quod ii nō præſtant. quantitate, quia vires debilitantur; at τῆς φύσεως ἀντιπεριστάσις, κενεὰ πάντα. Permittendi vel etiam promovendi, ſymptomatici tempore tantùm. Etſi enim aliquid utilis materiæ cum vitioſis humoribus evacuatur, & graviora ſymptomata ſunt conjuncta; nihilominus materiæ morbificæ copia imminuitur, ut natura reliquias facilius & felicius vincere poſſit, morbusq; levatur. *1. aph. 2.* videndum tamen quid vires ferant, nam νούσων φύσιες ἰητροί.

Deducitur inde in ſpecie, ſolutio controverſiæ, An in febrium petechialium initiis, maculis jam apparentibus, cum ſymptomatum leviori remisſione, purgatio & venæſectio, ſi requirantur, nihilominus ſint adhibendæ. Negantes nituntur his. 1. Medici eſt, naturæ motus finem expectare, eumq; imitari, præſertim ſi appareant copioſiores; potius ergo juvabunt ſudorifera. 2. Venæſectione ad interiora materia revocaretur. Contra. 1. Maculæ hæ plerumq; ægrum nihil juvant, nec aliquid de materia morbifica, aut ſi aliquid, pauci tollunt, niſi alia accedat manifeſta excretio. quapropter ad motus ſymptomaticos, quæ fiunt ſine materiæ excretione, referendæ. atqui nihil eorum, quæ decretoria ſunt, exiguũ ſecerni convenit, *Gal. 1. Prorrh. c. 2. t. 47.* copioſiores autem petechiæ materiæ potius malignæ copiam & periculum portendũt, naturamq; debilem, quæ criſi non ſufficiat. 2. Venæſectio ſi ad interiora revocat, qui ſecundum *Galen. 11. m. m. 15.* naturam ab onere, quo in febrib9 premitur, liberat? Videri poteſt *Hipp. 6. epid. com. 2. t. 30. Gal. in comm.* Porrò ſi μιάσμα eſſet forinſecus hauſtum, ad interiora forſan, ob exinanitionem venarum, poſſet promoveri ac trahi; ſed iſto reſpectu venæſectio ſimpliciter nec conducit, nec hic ſvadetur.

FINIS.

Quî flammas deceat febriũ delere malignas,
ſeminecesq; orci faucibus eripere;
Sat Tibi perſpectum eſt, quamvis frendente Charonte,
cui per Te crebro præda petita deeſt.
Hinc Tibi perpetui ſurget flos vernus Honoris,
lambet & ingenuas blãda corona comas.

BALTH. WIDMARCTERE

Adſcende ad HONORIS culmen per ardua: Aditum VIRTUS paravit: Doctrina & multijuga ſcientia Medica famam tibi conciliabunt invidendam. Hoc votum eſt PRÆSIDIS, qui conatibus tuis omnia fauſta apprecatur.

Febris maligna queî queat reſtinguier,
ægrisq; reddi ſanitas deperdita
monſtrare, ſat laboris eſt gravisſimi:
Tu non tamen terreris hoc tanto malo;
ſed pharmacis quibus ſit obviare fas
doces peritè, providè, cautè doces.
Hygea conatus tuos amplisſimis
mox proſequetur (auguror hoc) præmiis.

Paulus Marquartus Slegel
D. P. P.